

XOCALININ YAZI BƏXTİ

ölü sükutu özü deyir ki, bu rəqəmlər faciənin miqyası ola bilməz.

* * *

Xocalının bəxt yazısı, bu yazının rəngini axtarmağa lüzum yoxdur. Yəqin ki, təsəvvürdə bircə rəng - qara canlanır. Bu qara rəngi başqa cür də ifadə eləmək olar; Xocalının yazı bəxti, bu da qaradır. Ancaq nə qədər qara olsa da, bu sarıdan Xocalının bəxti gətirib. Bu gün dünyanın elə bir şəhəri, kəndi yoxdur ki, onun haqqında Xocalı qədər yazılsın. Dildə, ağızda sözə çəkilsin. Filmlər, xronikalar, fotosəkillər, təkrar-təkrar dünya xalqlarına çatdırılsın. Ən müxtəlif dillərdə şərhlər verilsin. Tərcümələr, ədəbi-bədii materiallar ayaq açıb yerisin.

* * *

Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı - söz sənəti Xocalı faciəsini bağrının başında yaşadır. Azərbaycan yazarları, yazıçılar, şairlər, dramaturqlar, publisistlər, esseistlər, tarixi elmi-araşdırma müəllifləri... dövrün şahidləri, bir sözlə, Xocalı ağrısını yaşayan hər kəs Xocalı haqqında özünün ağrı borcunu tarixə vermək istəyir.

28 il ərzində Azərbaycan mətbuatı Xocalı faciəsini özü ilə birgə yaşadır.

* * *

Bizim “Kredo” qəzeti yaşının 21-ci çağındadır. 1000-ci sayına yaxınlaşır. Ardıcıl olaraq Xocalının və bütün Qarabağın işğalı ilə bağlı etiraz ruhlu yazılarla daim öz hisslərini oxucuları ilə bölüşüb. Bu gün də Xocalı ağrısı ilə birgəyik. “Kredo” qəzetinin bugünkü sayı oxucularına, şairə-publisist, “Yada düşdü” jurnalının baş redaktoru Nəzakət Məmmədlinin Xocalı faciəsinə həsr olunmuş “Şəhid zirvəsi” poemasını təqdim edir. Əsər proloq, beş hissə və epiloqdan ibarətdir. Faciənin miqyası kifayət qədər dolğun ölçüdə 200 bəndə yaxın, 800 misra qədərində sözə gətirilib. Müəllif lirik ovqatda qələmə aldığı əsərini obrazlı bir ifadə tərzii ilə başlayır:

Elə bil səngər tək qazılıb sinəm,

Qəlbimdə duyğular barıt qoxulu.

Uğrunda ölməyə hazırım, Vətən.

Hər misram döyüşən bir əsgər yolu.

Elə bu obrazlılıqla da axıra qədər davam edir. “Xocalı ömründən keçən savaşım” bir ağrı olaraq minlərlə ürəkdən, başdan keçdiyini müəllif tarixin həqiqəti kimi təqdim edir. Hər qayanın, hər daşın yaşadığı tarix kimi. Müəllif bütün əsər boyu poetik obrazlar silsiləsindən yararlanaraq, düşüncələrini qanadlı sözlərə çevirir. Elə obrazlardan istifadə edir ki, əbədi olaraq oxuyanın, eşidənin yaddaşından silinmir: “Yanmış kəndlərdəki kimsəsiz evlər ölmüş ümidlərə baş daşı idi”. Əsərin sonluğu xəyali, mistik bir təsəlli ilə bitir. Ananın yeganə təsəllisi oğlunun fəth etdiyi şəhidlik zirvəsidir. Bununla müəllif qələbəyə aparıcı yolun rəmziliyini göstərir. Vətən uğrunda şəhid olanlar unudulmursa, onda Vətənin şəhid edilmiş torpaqlarının qaytarılmasına doğru gedən yol da unudulmayıb. Tarixin təkrar olunacağı həqiqətin öz haqqına yetəcəyi gün uzaqda deyil.

* * *

İlhamlı şair Ədalət Bədirxanlı poeziyamızda vətəndaşlıq mövzusunun aparıcı simalarından biridir. Onun Azadlıq hərəkatı, 20 Ynavor hadisələri, Qarabağ savaşı uğrunda mübarizələrin qanlı və qəhrəmanlıq səhifələrini əks etdirən çox dəyərli poetik əsərləri var. Bu əsərlərdən biri də Xocalının yazı bəxti silsiləsindən qələmə alınmış “Xocalı” lirik poemasıdır.

“Xocalı” poemasının əsas qəhrəmanı daşa dönmüş körpədir. Bu, o körpədir ki, düşmən qolunun gücünü onun sinəsinə sapladığı süngü ilə yoxlayır. Bu, o körpədir ki, güllə baran edilmiş insanların arasında anasının döşündə gülləyə tuş gəlib. Ana öz övladını əlləri üstündə qaldıraraq dünyanı haraya çağırır.

Bu gün o körpə Azərbaycanın bütün bölgələrində daşa dönüb, daş dili ilə insanlarla danışmaq istəyir. Şair Ədalət Bədirxanlı “Xocalı” poemasını həmin körpə-

nin daş dilində dedikləri ilə qələmə alıb.

Əsər proloq, iki hissə və epiloqdan ibarətdir. Əsər sadə, anlaşılıq, xüsusilə, hadisəni təhkiyyə edən, başqa sözlə, danışan körpənin özünü başa düşən həmyaşadlarına ünvanlanıb. Müəllif sadə, duyğulu misralarla yaddaşa yazılacaq, asan əzbərlənəcək çevik janrda qələmə alınıb. Körpənin “Yaşamaq istəyirəm” yalvarışı onu eşitməyən dünyaya daha bir xəbərdarlıq edir: “Dondum - heykələ döndüm bir ana qucağında”. Bu poetik ifadə Azərbaycanın az qala bütün şəhərlərində olan Xocalı harayının əsas motividir. Şair Ədalət Bədirxanlı poemasını bu sözlərlə bitirir: “Dönəydi yurd yerinə insanlar yavaş-yavaş”...

* * *

Sevindik Nəsiboğlunun yeniyetməlik yaşını qabaqlayan poetik düşüncəsi, publisistik ifadə tərzii çoxdan oxucuların diqqətini cəlb edib. O, geniş və əhatəli mövzuları yazıya gətirməkdə inadlıdır. Xalqımızın tarixi taleyi ilə bağlı hər bir hadisəni təxəyyülündən keçirə bilir. Hadisənin mahiyyətini öz sözündə özünü ifadəyə çevirir. Xocalı faciəsilə bağlı publisistik qeydləri “Soyqırım var Xocalıda” başlığı ilə qələmə alınmış. Amma müəllif düşüncəsini əks etdirən “Qarabağ bizim əvvəl yaralıya şəfəli, sonra isə şəfa istəyən yaralı yerimiz oldu” yarımbaşlığı ilə də fikrini daha dərinlərə çəkir. Təkcə elə bu yarımbaşlıq onun düşüncə imkanlarını göstərmək baxımından çox dəyərlidir. Sevindik faktlara istinad edir, faktları mənalandıra bilir, yeri gəldikcə ritorik suallardan istifadə edir və bu sualların cavabını verməyi oxucusunun, başqa sözlə xalqın ixtiyarına buraxır.

Sevindik Nəsiboğlu, həm də alovlu bir şairdir. “Xocalım”, “Xocalıda”, “Əbədiyyət məkanı” şeirlərilə ruhundakı, varlığında Xocalı faciəsinin tarixini yazır.

Əli Rza XƏLƏFLİ

26.02.2020